

lukijansa minuuden rajoja ja siten kyseenalaistaa olemassaolollaan lukevan subjektin ruumiin tapahtumapaikan. Tämä prosessi tapahtuu sinä hetkenä, kun lukija asettuu runon puhujan paikalle, jolloin lukijalle on tarjolla myös puhutellun paikka. Performatiivisuus on siten paikan esittämistä, paikan kuvaamista lukemisen prosessissa.

Sanan voima on alaotsikkonsa mukaisesti keskustelua performatiivisuudesta. Kokoelman artikkelit keskustelevat kuitenkin varsin vähän keskenään. Varsinainen dialogi performatiivisuudesta jää lukijan ja

artikkelien välille. Siinä dialogissa lukijalla on pohdittavanaan suuri kysymys: kuinka laajasti voi käsittää performatiivisuuden käsitteen. Sanan voima tarjoaa siihen joitakin keskustelun avauksia ja joitakin vastauksia. Sanan voima asettaa puheenalaiseksi performatiivisuuden, mutta tässä keskustelussa puheenalaisen merkityksistä vasta neuvotellaan. ■

PÄIVI HYTÖNEN

Sähköposti: paivi.hytonen@pp.inet.fi

TUPEN RAPINOITA

Vesa Heikkinen, Harri Mantila & Markku Varis (toim.) *Tuppisuinen mies. Kirjoitelmia sukupuolesta, kielestä ja kulttuurista*. Tietolipas 154. SKS, Helsinki 1998. 246 s. ISBN 951-746-052-X.

Kymmenen vuotta *Isosuisen naisen* (Laitinen [toim.] 1988) syntymän jälkeen suomalainen kielen- ja sukupuolentutkimus voi taas juhlia iloista perhetapahumaa. Pääosin pohjoissuomalaisin miesvoimin on synnytetty *Tuppisuinen mies*. Nimmellään se asettuu paitsi kumppaninsa rinnalle myös sen kanssa vastakkain aivan kuten kunnan pariskunnan kuuluukin. Olen itse viime aikoina tutkinut suomalaisten parisuhdeoppaiden tapaa hahmotella naisen ja miehen kulttuurista kuvaa, ja artikkelikoelmien nimet, *iso-* ja *tuppisuinen*, ovat kuin suoraan niiden maailmasta, jossa parisuhteen keskeisimpinä ongelmina pidetään paitsi suomalaisen miehen puhumattomuutta myös naisen liiallista puhumista (ks. Tainio 1999). *Tuppisuinen mies* pureutuu suomalaisen mieheyden ilmentymiin ja niitä ohjaaviin myytteihin, maskuliiniseen mystiikkaan, etenkin kielen ja kirjallisuuden analyysin avulla. Kirjan yhdessätoista

artikkelissa lähestytään mieheyden kulttuurista rakentumista kolmen kursailemattoman otsikon alaisuudessa: *Sanat, Jutut ja Hommat*.

Jakson *Sanat* neljästä artikkelista ensimmäiseksi on sijoitettu HARRI MANTILAN »Jätkät ja jässikät, donjuanit ja gentlemanit eli Perussanakirjan mieskuva». Myös sitä seuraavissa ANTERO NIEMIKORVEN ja JUHA LESKISEN artikkeleissa analysoidaan sanakirjojen välittämää kuvaa sukupuolista. Mantilan mielestä sanakirjat ovat hyvä aineistolähde sukupuolistereotyyppioita tutkittaessa: »Edustaahan sanakirja aina tietyn tavalla kieliyhteisön kollektiivista tajuntaa» (s. 16).

Vaikka häveliäs *Tuppisuinen mies* ei johdannossa mainitsekaan nimeltä naispuolisia keskustelukumppaneitaan — kertoo vain saaneensa »runsaasti arvokkaita ajatuksia ja virkistäviä virikkeitä 'naistutkimuksesta'» (s. 8) — Mantila rakentaa artik-

kelinsa vastaukseksi ja edelleenkehittelyksi muun muassa Mari Siiroisen (1988) Isosuisessa naisessa ilmestyneelle, Nykysuomen sanakirjan naiskuvaa käsittelevälle kirjoitukselle. Mantila pyrkii esimerkiksi tarkastelemaan sitä, »onko Siiroisen toive Perussanakirjan tasa-arvoisemmasta maailmankuvasta toteutunut», analysoimalla kaikki sanakirjan 'miestä' ja 'naista' tarkoittavat sanat sekä lisäksi esimerkiksi käytöltään sukupuolistuneita adjektiiveja (esim. *potra poika* ja *räväkkä tyttö*) (s. 17–18). Vaikka Perussanakirjassa *mies* ja *poika* ovat selvästi myönteisiä sanoja, Mantila huomaa, että 'miestä' merkitseviä kielteisiä sanoja on 'naista' merkitseviä huomattavasti enemmän. Esimerkiksi omaperäiset miehen fyysisiä (*hujoppi, rohjake*) tai psyykkisiä (*jörrikkä, juippi, juntti*) ominaisuuksia kuvaavat sanat samoin kuin pukeutumiseen viittaavat (*lökäpöksy, resupekka*) ovat Mantilan mielestä enemmän tai vähemmän kielteisiä — tosin »mun lökäpöksystäni» voi laulaa hyvinkin rakastavasti. Kiinnostava on havainto, että sanakirjaan sisältyy erityisen runsaasti yhteiskunnallisesti tai moraalisesti kelvottomiin miehiin viittaavia sanoja (*heittiö, hulttio, ketale, rontti, retku*). Naisten kunnollisuus ja yhteiskunnallinen kelvollisuus taas tuntuu itsestäänselvyydeltä: kelvottomaksi naisen tekee vain hänen sukupuolisiveytensä murtuminen (*huora, lumppu, lutka, narttu*). Yleisenä huomiona on, että »Perussanakirjan kuva suomalaisesta miehestä ja naisesta on voittopuolisesti kielteinen» (s. 29). Artikkelin jälkeen onkin melkein valmis uskomaan Mantilan väitteen, että Perussanakirjaa voi syyttää sovinismin sijaan »pikemminkin misantropiasta» (s. 29) — lieneekö tämä sitten askel kohti tasa-arvoisempaa maailmankuvaa? Mantilan artikkeli on joka tapauksessa askel eteenpäin kielen- ja sukupuolentutkimuksen kentällä: sen lukeminen ilahdutti, koska analyysin tulokset olivat uusia ja

yllättäviä ja lisäksi artikkelin kirjoittaja keskustelee aiemman tutkimuksen kanssa sekä arvostavasti että kriittisesti.

Mantilan kirjoitus toimii hyvin yhdessä myös Antero Niemikorven artikkelin »Suurifrekvenssinen *mies*» kanssa, vaikka kirjoittajien käsitykset esimerkiksi Perussanakirjan miesnäkökulman hallitsevuudesta tuntuvat poikkeavan toisistaan. Niemikorpi tarkastelee erityisesti suomen kielen taajuussanastoista paljastuvia sukupuolivoumumia — uusi näkökulma tämäkin. Niemikorpi näyttää, että maskuliiniset sanat ovat frekvenssiltään hallitsevia: sekä Suomen kielen taajuussanaston eri tekstilajeissa että Suomen murteiden taajuussanaston aineistossa *mies*-sanaa käytetään enemmän kuin *nainen*-sanaa, *poikaa* enemmän kuin *tyttöä* jne. Tästä Niemikorpi päätelee, että koska mies on taajimmin käytettynä sukupuolisidonnaisista sanoista myös neutraalein, »tässä suhteessa suomi ei poikkea juurikaan kielistä, joissa miestä merkitsevä sana on laajentunut merkitsemään myös ihmistä yleensä» (s. 42). Lisäksi yleensäkin sanan »käyttötaajuuden kanssa korreloi positiivisesti niin sanan saama tila yleissanakirjoissa, sanan polyseemisuuden määrä kuin produktiivisuuskin johtamisessa ja yhdistämisessä» (mp.). Niemikorven kiinnostava kirjoitus paneekin miettimään suomen kielen seksistisyyttä jälleen uudesta perspektiivistä.

Sanojen tarkastelun päättävät Juha Leskisen unkarilais-suomalaisen sanakirjan mieskuvaa ja seksismiä käsittelevä hieman luettelomainen kirjoitus sekä Sisko Brunnin 150 esikouluikäisen tytön ja pojan sananmäärittelyjä tutkiva teksti. Brunni esittää artikkelissaan »Osaavatko poikamme sittenkin puhua?», että tyttöjen ja poikien kielenkäytöt eivät eroa toisistaan »kehityksellisesti vaan tyyllillisesti» (s. 69). Hänen mukaansa »[m]ekaaniset osa-alueet mm. lukeminen, kirjoittaminen ja sanasujuvuus

ovat tyttöjen hallitsemia alueita» (mp.), kun taas hänen tutkimuskohteensa, sanojen merkitysten määrittelemisen, sujuisi pojilta paremmin. Brunnin kirjoituksen loppupuolella tuli yhtäkkiä outo tunne tekstilajin muuttumisesta, kun kirjoittaja esittää yhtenä päätelmänään: »Aikaisempi käsitys tyttöjen etevämmyydestä kielellisissä seikoissa on epäilemättä seurausta siitä, että tyttöjen vahvat osa-alueet ovat havaittavissa selvästi ja helposti, kun sitä vastoin poikien vahvat alueet ovat ehkä syvemmillä ja vaikeammin todettavissa ja tutkittavissa» (mp.). Päätelmä muistuttaa hätkähdyttävästi parisuhdeoppaiden tapaa käsitellä suomalaisen miehen tuppisuusutta: »Ehkäpä meidän miesten avoimuus onkin jotakin, joka on jo olemassa, mutta joka pitäisi kai-vaa meistä esille, ei vaatimalla vaan rohkai-semalla» (Hämäläinen 1994: 33). Parisuhdeoppaita analysoidessani huomasin, että monet nollapersonaiseksi tai passiivimuotoon kirjoitetut toiveet ja ohjeet parisuhteen parantamiseen oli itse asiassa suunnattu naisille (Tainio 1999: 16–22). Tämä analyysi mielessäni kävin epäluuloiseksi, kun luin Brunnin lopputoteamusta: »Kun ennakkoluulot ja stereotypiat unohdetaan ja asioita tarkastellaan uudesta, vähän avoimemmas-ta näkökulmasta, tuppisuuden suomalais-kansan tuppisuiset miehenalut paljastuvatkin ihan käyviksi kielenkäyttäjiksi» (s. 70). Kenen siis pitäisi unohtaa ja oppia uusi tarkastelutapa?

Myös toisen jakson, *Jutut*, avaa varsin kiinnostava teksti, kirjallisuudentutkija ILMARI LEPPIHALMEEN essee »Mies on mies on mies: hahmotelmia maskuliinisuudesta». Leppihalme pohtii kulttuurisia mieheyden kuvia »erään tutun miehen» neljän repliikin kautta hahmottamistaan maskuliinisuuden kertomuksista. Kertomusten aiheet ovat »vyön alapuolinen peto», »linnanher-ra», »Robinson Crusoe» ja »narri». Näiden kertomusten, »erilaisten tekstien kiistaken-

tän» (s. 83), avulla Leppihalme pystyy hah-mottelemaan kulttuurista mieheyttä moni-ulotteisesti ja dynaamisesti, leikitellen lukijoiden ja kirjoittajan erilaisilla positioil-la. Myös esseen runsaat alaviitteet johdat-tavat suomalaisen ja kansainvälisen mies-tutkimuksen kysymyksenasetteluihin, historiaan ja nykyhetkeen.

Juttujen kolmessa muussa artikkelissa askaroivat jälleen kielentutkijat sukupuolen ilmentymien parissa. JARI SIVONSEN lähtö-kohta on tutkia sitä, kantavatko verbiproses-sin aspektuaaliset ominaisuudet mukanaan sukupuolittunutta ideologiaa — toisin sanoen korreloiko aspekti, imperfektiivinen tai perfektiivinen verbiprosessi, lauseen kieliopillisen subjektin sukupuolen kanssa. Sivonen haluaa tarkastella sitä, ilmeneekö kulttuurissa vallitseva näkemys, jonka mukaan naiset eivät yleensä saa toimiaan valmiiksi toisin kuin miehet (eli »Paa akka asialle, mee itte perässä»), myös suomalaisessa sanomalehtitekstissä. Sivonen listaa selkeästi myös kaksi muuta tavoitettaan: näyttää kriittiselle kielentutkimukselle, että aspekti kantaa ideologista merkitystä, ja esittää »teoreettisemmalla tasolla», että »kognitiivinen kielioppi tarjoaa havainnol-lisen ja ontologisesti mielenkiintoisen tavan kuvata aspektia» (s. 133). Sivosen tutki-musidea sukupuolittuneesta aspektista sanomalehtiteksteissä on erittäin kiinnostava, mutta aineistovalinta tyrää: aineistoksi ilmoitetaan »100 mies- ja 100 naissubjek-tillista Helsingin Sanomista satunnaisesti poimittua lausetta» (s. 134). Tällaisesta aineistosta on mielestäni mahdotonta tutkia teksteissä vallitsevaa aspektiin liittyvää sukupuolivinoumaa, etenkin kun lauseet tulkitaan yksittäin ja kontekstittomasti. Kriittisen kielentutkimuksen piiriin aspektin analyysi sen sijaan hyväksyttäneen ilman pääsyvaatimuksia. Johdannossa kirjan toimittajat arvioivat Tuppisuista miestä »tieteelliseksi, mutta ei rypyytsaiseksi»,

mitä kuvastaa myös »pienoinen keskeneräisyys» (s. 7). Sivosen muuten mainiossa artikkelissa aineiston valinnan suhde esitettyihin päätelmiin on jäänyt ajattelematta loppuun, ja se nakertaa analyysin uskottavuutta.

Keskeneräisyyttä aavistelen hieman myös VESA HEIKKISEN tekstianalyysisessä artikkelissa »Miesnainen myy mediassa itseään — mutta mitä se kielimiehelle kuuluu?». Heikkisen ajatuksena on tarkastella median kieltä ja näkemyksiä sukupuolesta lehtiteksteissä, joten artikkeli sopii hyvin rinnakkain Sivosen kirjoituksen kanssa. Heikkisen analyttinen idea on kuitenkin aivan toisenlainen kuin Sivosen: siinä missä Sivonen keskittyy yhden kielenilmiön analyysiin, Heikkisen pitkä artikkeli referoi ja kommentoi hyvin yksityiskohtaisesti kahden analysoitavana olevan tekstin erilaisia sana- ja kieliopillisia valintoja. Heikkisen valitsemat tekstit ovat Leena Harkimon haastattelu *Me Naiset* -ledestä ja yksi *Ilta* -lehden varusmiesten koulutuksen laatua kommentoiva pääkirjoitus, joka »sivuaa» Outi Siimestä. Johtopäätöksinään Heikkinen esittää, että »analysoimissani joukkotiedotuksen teksteissä ei sukupuolen vastakkaisuus (ei biologinen eikä kulttuurinen) ole keskeisin aktivoituvaa merkitys» (s. 126) ja että »mielestäni olisikin tärkeämpää pohdita sitä, miten ihmiselle käy kielessä ja mielessä, kuin sitä, miten naiselle ja miehelle käy» (mp.). Väittäisin kuitenkin monien Tuppisuisen miehen artikkelien mukana, että kulttuurissamme — ja erityisesti median maailmassa — ihmiset väistämättä esitetään ja heitä tulkitaan sukupuolisuudessa viitekehityksessä. Tästä esimerkkinä voi ajatella toimivan myös Heikkisen valitsemien pääkirjoituksen, jossa jopa varusmiespalvelun arvioiminen sukupuolittuu, kun se liitetään osaksi Outi Siimeksen sanomisia. Kirjoituksen loppuun asti mietin myös otsikon suhdetta valittuihin tekstei-

hin: vaikka oletuksena voikin heittää, että Leena Harkimo myy paitsi Hartwall Areenaa myös itseään myöntäessään haastattelun naistenlehteen, millä tavoin Outi Siimes voisi myydä *itseään* häntä sivuavassa *Ilta* -lehden pääkirjoituksessa? Vaikka artikkeli käsittelee keskeistä kulttuuristen jäsentymien heijastuma- ja rakentumispaikkaa, lehtikieltä, artikkelin perusongelma on sama kuin Sivosen: aineistonvalinnan ja päätelmien välillä vallitsee epäsuhta.

Juttujen lopuksi MARKKU VARIS analysoi artikkelissaan »Tupen semiotiikka» jo melko lähelle *Hommia* asettuvaa vuorovaiikutustapahtumaa, miehisen tuppi-korttipelin pelaamista. Kiinnostavaksi Tuppisuisen miehen kannalta tämän korttipelin tekee yksi sen säännöistä: varsinaisen pelikierroksen käynnistyttyä pelaajat eivät saa puhua. Tästä säännöstä kuitenkin poiketaan »epävirallisemmissa» illanistujaisissa, jollaisesta esseestä aineisto on nauhoitettu. Artikkelin alussa selitetään tuppi-pelin hauskaa pohjoissuomalaisista historiaa ja nykytilaa sekä selvitetään juurta jaksain tupen säännöt. Varsinaista pelaamista kuvataan kahdella tasolla: taulukoiksi rakennetuilla litteroinneilla, joissa esitetään pelaajittain lyönnit pöytään sekä kierroksen aikana esiintynyt verbaali ja nonverbaali viestintä, sekä taulukoiden kommentoinnissa sanallisesti. Vaikka artikkelin nimen suhde koko teoksen nimeen tuntuukin merkitsevän juuri tämän kirjoituksen yhdeksi teoksen keskeisimmistä, minun oli vaikea motivoitua lukemaan monisivuisia korttipelikerrosten kuvauksia — vaikka pikkupoi- kien äitinä korttipelit eivät ole minulle mitenkään vieraita. Artikkelin ajatus korttipelistä semioottisena koodina jäi kuitenkin hieman hämäräksi, ehkäpä seuraavanlaisten määritelmien vuoksi: »Tupelle ja mille tahansa koodille on ominaista se Umberto Econ tekemä havainto, että semioottisten merkkien sisällöt vaihtelevat aina erilaisissa

koodeissa» (s. 156). Artikkelin lopussa päätelmät tupen merkityksestä menevät hie-
man oudoiksi: »Lopultakaan ei voi välttyä
ajatukselta, että itse asiassa legitimissä tu-
pessa arvostettu puhumattomuus on eräs
tapa kehittää metsätöissä vaadittavaa am-
mattitaitoa: koko nonverbaalinen koodi eri-
laisine eleineen saattaa olla jopa ainoa tapa
välittää informaatiota tilanteissa, joissa ei
kuulla huutoa *Puu kaatuu!*» (s. 175) —
mutta ehkä tämäkin on teoksen niitä koh-
tia, joissa vain vältetään turhaa »ryppyot-
saisuutta». Yhden mieskulttuurin ilmenty-
män kuvauksena artikkeli toki hyvin puo-
lustaa paikkaansa tässä kokoelmassa.

Hommia analysoivat teoksen viimeises-
sä osassa kirjallisuudentutkijat KARI SALLA-
MAA ja VELI-PEKKA LEHTOLA sekä elokuva-
tutkija VILLE JUUTINEN. Sallamaa on asetta-
nut itsensä lähes mahdottoman tehtävän
eteen: hän pyrkii analysoimaan suomalais-
ten miesten kirjoittamaa rakkauslyriikkaa
aina kansanrunoudesta ja 1600-luvun lopun
runoudesta nykypäivään. Vaikka kirjoituk-
sen alussa lyriikan »rakkaus» jää määritte-
lemättä, tekstistä käy ilmi, että Sallamaa
pyrkii keskittymään eroottisen rakkauden
ilmentymiin, ei niinkään aatteen paloa tai
vaikkapa isänrakkautta ilmentäviin runoi-
hin. Hän selviää asettamastaan tehtävästä
kelvollisesti: kirjailijoiden teemojen esitte-
lyt ja runsaat esimerkit olivat miellyttävää
luettavaa.

Teoksen ja *Hommiin* viimeiset artikke-
lit, Ville Juutisen »Tasa-arvoinen Termina-
tor — muuttuvaa maskuliinisuutta vai har-
kittua hämäystä?» ja Veli-Pekka Lehtolan
»Lähtijät ja jääjät», pohtivat molemmat
maskuliinisuuden representaatioiden suh-
detta muun muassa naiseen, sankaruuteen
ja väkivaltaan. Kirjoitusten peräkkäisyys
korostaa jännittävällä tavalla Terminatorei-
den Arnold Schwarzeneggerin sekä hänen
ympäriinsä rakentuvien miesten ja Lap-
piin sijoittuvan eräkirjallisuuden miesten

maskuliinisuuden yhtymäkohtia. Lehtolan
analysoimissa eräkirjoissa miehet irrottau-
tavat arjesta ja lähtevät kohti »ennen näke-
mättömiä ulapoita», jossa he — Termina-
torin tavoin — joutuvat äärimmäisiin olo-
suhteisiin, käymään loputonta taistelua
sekä itseään että kesyttämätöntä luontoa
vastaan. Naiselle on Lapin-kirjallisuudes-
sa varattu »jääjän» paikka: siveä nainen
kuvataan kärsivällisenä satamana, jonka
luokse miehekäs eränkävijä kaipaa ja saat-
taa palatakin. Vaikka eränkävijät ovat
yleensä yksinäisiä — »aina lähempänä
kuolemaa kuin avioitumista tai lisäänty-
mistä» (s. 230) — yhteiset koettelemukset
lisäävät miesten keskinäistä solidaarisuut-
ta. Naiskuvan stereotyyppisyyttä Lehtola
selittää sillä, että »naisille varattua paik-
kaa» toiseuden edustajina täyttävät Lapin-
kirjoissa myös saamelaiset. »Ne määreet,
jotka on luotu naiseutta varten, tulevat var-
sinaisesti käyttöön suhteessa saamelaisiin.
Naisten tapaan saamelaiset jakaantuvat
selkeästi kahteen ryhmään, ihanteellisiin
— esimerkiksi tunturisaamelaisiin — ja
'arjen' ilmentymiin, ennen kaikkea kolt-
tiin» (s. 233). Lehtola osoittaa, että Lapin-
kirjailijat, erityisesti K. A. Wallenius, ra-
kentavatkin yhtenäisen mieheyden identi-
teettiä juuri suhteessa saamelaisiin, jolloin
maskuliinisuus rinnastuu kolonialismiin.
Lehtolan esseeseen osoittaa kiinnostavasti sen,
miten Lapin-kirjoissa »lantalaisen» miehen
ylemmydentuntoisin silmin katsotaan
sekä toista sukupuolta että toista etnistä
ryhmää — erämiehen silmissä muukalai-
suus on alistettavaa ja vaarallista toiseutta,
ei mahdollisuus uuteen näkökulmaan. Leh-
tolan mielestä nimittäin varsinkin Walle-
niuksen erämaataistelijat juuri vaatimalla
»korpilakinsa» noudattamista osoittavat
kiinteän sidoksisuutensa sen yhteiskunnan
arvoihin, josta he pyrkivät sanoutumaan irti
pakenemalla erämaahan.

Lehtolan loistavan esseeseen lukemisen

▷

jälkeen aloin miettiä uudelleen Tuppisuisen miehen johdantoa, jonka metaforat olivat ensilukemallakin kiinnittäneet huomiotani. Toimittajat kuvaavat kirjoittajia muun muassa *takametsien ennakkoluulottomiksi ihmisiksi*, jotka miestutkimusta tehdessään ovat *tarpomassa suomalaisten korpien umpihankia, raivaamassa uusia takamaita* (s. 10–11). Edustaako sukupuolentutkimus ja miestutkimus siis toimittajille samaa kuin Lappi Lehtolan analyysissä erämiehille ja kirjailijoille: »rajamaa[ta], joka erottaa luonnon ja sivilisaation, vieraan ja tutun, turvattomuuden ja turvallisuuden, kaaoksen ja järjestyksen»? Aktivoituviko miestutkijoiden mielessä toimittajien metaforien myötä myös samat vaarat kuin Lehtolan erämiehille — »valloittajan ja siirtomaa-ajattelun» piiloutuminen ylevään »ideologiseen kaapuun» (s. 236)? Toimittajat kylä esittelevät kirjoittajiaan ja näiden pyrki- myksiä sekä teostaan monilla hyväntahtoi- suudesta vakuuttavilla attribuuteilla: he tun- nustavat *nöyrästi* saaneensa vaikutteita naistutkimuksesta (s. 7), heidän päämäärän- sä ei ole *tosikkomainen* (s. 9) eikä *ryppyot- sainen* (s. 7) vaan *vilpitön* (s. 9), maailman- kuva *avara* (s. 9) ja tarkoitus aina *hyvä* (s. 10). Näin monen vakuuttelun jälkeen on suorastaan häpeä tunnustaa, että juuri ne saivat minut hieman epäileväksi. Olen il- meisen turmeltunut luettuani Sara Millsin kirjaa *Feminist stylistics* (1995), jossa Mills onnistuu hyvin osoittamaan epäluuloisen lukutavan välttämättömyyden sukupuolit- tuneen kulttuurimme tekstejä tarkasteltaes- sa.

Toimittajien johdannossa ja samanhen- kisissä jälkisanoina minua jäi lisäksi mie- tityttämään kaksi muutakin seikkaa. Ensinnäkin arvelut takamaiden »vaelluksen» päämäärästä: sellaisten »työkalujen etsimi- sestä, joiden avulla sukupuolen, kielen ja kulttuurin välisiä yhteyksiä pystytään tut- kimaan entistä avarammasta näkökulmas-

ta» (s. 10), tuntuvat implikoivan ajatusta, että miestutkimuksen — vai sukupuolen- tutkimuksen ja myös naistutkimuksen? — analyysikeinot ovat ennestään puutteelliset. Voin vastata haasteeseen vain kielentutki- muksen kannalta: vaikka ongelmia onkin, aivan umpihangessa ei mielestäni tarvitse rämpiä, jos haluaa hyödyntää esimerkiksi parikymmenvuotisen suomalaisen naisnä- kökulmaisen kielentutkimuksen analyysi- keinoja, näkökulmia ja saavutuksia. Tä- mänhän monet kokoelman keskustelevista artikkeleista osoittavatkin.

Toiseksi jäin miettimään toimittajien räväkkää kannanottoa »poliittisesti korrek- tin» kielen puolestapuhujia vastaan. Tällai- seksi tulkitsin johdannon mainitseman »kapinoinni[n] yhdysvaltalaislähtöistä kor- rektin, kauniin ja ulkokultaisen kielen ihan- nointia vastaan» (s. 9). Tätä harjoittavat »kaksinaismoralistiset kielifundamentalis- tit», joiden toimia arvioidaan näin: »Käsit- tääksemme kieli ei alistu sentyyppiseen ohjailuun, jossa yhteiskunnan ja kulttuurin vakavia ongelmia pyritään peittelemään pelkästään kieltä vahtimalla ja korjailemal- la» (mp.). Kuten Heikkinenkin artikkelis- saan esittää, nykyisin kielentutkijat puhu- vat paljon siitä, ettei kielenkäytöllä pelkäs- tään heijasteta vaan myös rakennetaan maailmaa. Kielen sanastossa ja rakentees- sa piilevä seksistisyys on monien feminis- tien mielestä vakava ongelma, joka pikem- minkin paljastaa kuin peittää kulttuurin ja yhteiskunnan ongelmia. Sukupuolivinou- mien osoittaminen on yksi keino kiinnittää kielenkäyttäjien huomiota siihen, miten tie- tyt asenteet luonnollistuvat kielenkäyt- töömme. En usko kenenkään feministin uskovan, että kulttuuri ja yhteiskunta muut- tuisivat pelkästään kielenkäyttöä muutta- malla, mutta kielenkäytön seksismien pal- jastaminen on kylläkin edistänyt tasa-arvo- pyrkimyksiä monissa maissa. (Pauwels 1998.) Tässä tehtävässä uskon Tuppisuisen

miehenkin avaavan monia suomalaisia silmiä.

Parisuhdeoppaita analysoidessani hämmästelini sitä valtavaa syyttelyn ja syyllisyyden määrää, joka niissä rakennettiin parisuhteen ongelmien syiden ja seurauksien sisään. Ehkä tästä syystä Tuppisuisen miehen syyllisyydentuntoja pohdiskelevat jälkisanat alkoivat kaiuttaa mielessäni parisuhdeoppaista mieleen jäänyttä varsin tyyppillistä katkelmaa: »Meitä miehiä on kauan syytetty puhumattomuudesta ja kyvyttömyydestä ilmaista tunteitamme. Ja me olemme syyllistyneet, syyllistyneet ja vetäytyneet aran eläimen tavoin syvemmälle kuoremme taakse» (Hämäläinen 1994: 29). Vaikka parisuhteessa on aina kyse kahden kaupasta, oppaissa on tavallista, että ongelmat ratkaistaan epäsymmetrisesti. Suhteen perusongelma, miehen tuppisuisuus, ratkeaa naisen muuttumisen avulla: toisaalta naisen tulee oppia puhumaan ja käyttäytymään äitinä ja vaimona niin, ettei aiheuta miehen puhevammaisuutta, ja toisaalta naisen tulisi opetella ymmärtämään miehen puhumattomuuden kieltä. (Tainio 1999.) Tähän saakka miespuoliset kielentutkijat eivät juurikaan ole osoittaneet kiinnostusta kulttuurin, kielenkäytön ja sukupuolen suhteisiin. Nyt kun miehetkin ovat uskaltautuneet esiin kuorensa takaa, voi kielen- ja sukupuolentutkimuksen tulevaisuuteen suhtautua entistäkin toiveikkaammin —

siitä kiitos pohjoisen miestutkijoille. Ehkäpä juuri syyllisyys ja syyllistäminen voisi olla sellainen tutkimuskohde, jota sukupuolen ja kielenkäytön yhteyksiä kulttuurisamme pohtivat nais- ja miestutkijat voisivat parhaiten selvittää yhdessä. ■

LIISA TAINIO

Sähköposti: *liisa.tainio@helsinki.fi*

LÄHTEET

- HÄMÄLÄINEN, PEKKA 1994: Hyvän perhe-elämän tunnusmerkit: Perhe, pahin ja paras. Ajatus, Helsinki.
- LAITINEN, LEA (toim.) 1988: Isosuinen nainen: kirjoituksia kielestä ja ihmisestä. Yliopistopaino, Helsinki.
- MILLS, SARA 1995: Feminist stylistics. Routledge, London.
- PAUWELS, ANNE 1998: Women changing language. Real Language Series. Longman, London.
- SIIROINEN, MARI 1988: Aito naisellinen tunteenpurkaus eli Nykysuomen sanakirjan naiskuva. – Lea Laitinen (toim.), Isosuinen nainen: kirjoituksia kielestä ja ihmisestä s. 41–46. Yliopistopaino, Helsinki.
- TAINIO, LIISA 1999: Opaskirjojen kieli ikkunana suomalaiseen parisuhteeseen. – Naistutkimus 12 (1) s. 2–26.